

Conferințe și interviuri

Părintele Constantin Galeriu

- evocare de către pr. prof. dr. Florin Botezan¹

Tabăra „Părintele Galeriu – astăzi”

Oașa, 18-27 iulie 2013

Pr. F. Botezan: Pentru început vă spun: „Bine v-am găsit” și vreau să mulțumesc pentru invitația care mi s-a făcut de a participa și de a ține un cuvânt la această tabără. Și deoarece tabăra este închinată memoriei părintelui Constantin Galeriu, aș vrea să îl evoc așa cum l-am cunoscut eu, și de asemenea să punctez puțin câteva teme care i-au fost dragi Părintelui și a ținut să le pună în atenția noastră a tuturor atunci, și care cred că ar fi de interes și pentru noi, acum.

Aș vrea să încep cu felul în care l-am cunoscut pe Părintele Galeriu. În urmă cu 25 de ani eram student laic la București și, poate și ca un fel de frondă în fața regimului – era înainte de '90, prin '88 –, începusem o căutare înspre Biserică. Unul dintre colegii de cameră, cu care stăteam în cămin, a venit la un moment dat și a zis: «Am auzit că este un popă deștept la care merg intelectualii (și mi-a înșirat câteva nume sonore) să îi asculte predica. Hai să mergem și noi să vedem». Am mers la Biserica «Sfântul Silvestru» și era Părintele Galeriu la predică. Era «Duminica fiului risipitor» și Părintele a predicat, ca de obicei,

---

¹ Pr. prof. dr. Florin Botezan, profesor la Seminarul Teologic Ortodox „Sfântul Simion Ștefan” din Alba Iulia și suplinitor la disciplina *Formare Duhovnicească* în cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia.

magistral. A fost o predică de 45 de minute în care a explicat parabola fiului risipitor. Nu pot să spun că ascultând această predică m-am simțit întru totul ca fiul risipitor, însă m-a marcat foarte mult felul în care Părintele a tâlcuit parabola, mai ales în ceea ce privește revenirea în sine a fiului atunci când a simțit amărăciunea roadelor păcatului. Mergând acasă mi-am notat ideile principale ale predicii și atunci când aveam ocazia încercam să le împărtășesc și altora. După aceea am început să merg sistematic la Biserica «Sfântul Silvestru» pentru a asculta predicile Părintelui Galeriu, nebănuind că peste ani îmi va fi îndrumător la doctorat. Și trebuie să spun că, spre rușinea mea, eram atât de neinițiat în problemele vieții liturgice, încât mult timp am mers la biserică și după predică plecam, pentru că mi se părea că ceea ce a fost mai important s-a terminat. Auzeam chemarea: «*Cu frica lui Dumnezeu, cu credință și cu dragoste să vă apropiați*» pe când plecam și mă gândeam că ceva nu se potrivește, și totuși plecam. A trecut destul timp până am înțeles că predica este o împărtășire cu Dumnezeu Cuvântul prin cuvânt care pregătește și se împlinește prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului, că în esența sa predica Părintelui era o chemare la Hristos și la trăirea liturgică a comuniunii cu El care își atinge punctul culminant în cuminecarea cu Trupul și Sângele lui Hristos.

L-am cunoscut așadar pe Părintele Galeriu în primul rând ca predicator și ca liturghisitor, ca predicator și ca slujitor al sfintelor slujbe și mai ales al Dumnezeieștii Liturghii. Ca predicator Părintele avea un dar nativ și vorbea atât de înflăcărat, cu atât de mult patos, încât nu se putea să nu te cucerească. Și dacă în general în omiletică se spune că o predică trebuie să dureze 10, maxim 15 minute, pentru că după aceea atenția ascultătorilor se risipește, în cazul Părintelui această lege nu se aplica. Predicile dânsului durau de la 45 de minute în sus, 45 de minute – o oră, și lumea venea special ca să asculte aceste predici. Avea un dar deosebit al cuvântului. Avea și talent actoricesc pe care îl valorifica în sens pozitiv, nu în sensul negativ de teatralism, de dedublare. Se pare că a și făcut niște cursuri de actorie în tinerețe, dar dânsul sublinia că expresia sa nu este a unui actor, ci a unui

Mărturisitor al Cuvântului, și că vorbește cu patetism deoarece crede profund în ceea ce mărturisește, în Cuvântul pe care îl mărturisește.

Părintele Galeriu a fost cu adevărat un neobosit Căutător al Adevărului. Și a încercat în mod deosebit să împărtășească Adevărul și unei categorii de oameni oarecum neglijată de Biserică – e vorba de intelectualitate. Părintele încerca tot timpul să aducă argumente din domeniul științei pentru susținerea adevărilor teologice pe care le exprima. Se străduia să arate că credința nu este o nebunie ci, așa cum spune Sfântul Grigore Palama, este „o cunoaștere care depășește orice raționament”, că omul de știință cu adevărat sincer și profund în ceea ce face este de fapt un om care nu poate fi ateu, pentru că vede lucrarea lui Dumnezeu în lume. Foarte mult insista Părintele pe faptul că știința nu contrazice credința, credința nu este deloc irațională, ci din contră, necredința este total irațională. Și insista, mai ales în ultima parte a vieții sale, asupra concluziei la care a ajuns un psihanalist contemporan –Victor Frankl: cauza ultimă a nevrozelor, a bolilor psihice, care sunt extrem de frecvente în lumea contemporană, este lipsa de sens a vieții. Iar singurele valori integratoare care dau sens vieții sunt valorile religioase. Pornind de la această concluzie a lui Victor Frankl, Părintele mereu și mereu arăta că, de fapt, valorile religioase, credința în Dumnezeu, îl ajută pe om să-și depășească condiția, și că o angajare sinceră în trăirea Cuvântului lui Dumnezeu duce de fapt la adevărata libertate. Când veți cunoaște Adevărul, ne-a spus Hristos, veți fi liberi. Adevărul este cel care ne face liberi (Ioan 8, 32).

Un Căutător al Adevărului era Părintele Galeriu, un neobosit Căutător al Adevărului. Spunea el că nu-și găsește liniștea până când nu simte că se află în Adevăr. Iar lucrul cel mai important este că Adevărul nu este un concept, nu este o propoziție, nu este o definiție. Adevărul ni se descoperă a fi o persoană. Domnul Hristos spune despre Sine: «*Eu sunt Calea, Adevărul și Viața*» (Ioan 14, 6). Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, este Calea, Adevărul și Viața; și acest Adevăr îl găsim în Biserică – îl găsim ca și comuniune, ca împărtășire. În Biserică noi ne împărtășim de

Adevăr, ne facem părtași la Adevărul care este Hristos. Hristos s-a făcut asemenea nouă, ca să ne facă pe noi asemenea Lui, asemenea lui Dumnezeu.

Hristos este Modelul nostru suprem; și pornind de la acest lucru, Părintele insista mult asupra actului creației omului. Binele, accentua Părintele, este fundamental, răul nu are ființă în sine, răul este o expresie a voinței, ține de voință, dar nu este ontologic, nu ține de ființă. Binele ține de ființa noastră. Pornind de la experiența științifică, Părintele vorbea despre memoria ontologică și memoria istorică, despre faptul că fiecare dintre noi avem o memorie ontologică – Chipul lui Dumnezeu pe care îl purtăm în noi – și o memorie istorică: toate agonisirile umanității de-a lungul veacurilor. Deci, omul e creat după chipul lui Dumnezeu, pentru ca să ajungă la asemănarea cu Dumnezeu. Asemănarea cu Dumnezeu înseamnă sfințenia. Chipul după care am fost creați, chipul lui Dumnezeu, este însuși Fiul lui Dumnezeu, este Hristos; iar în actul creației întreaga Sfântă Treime este Cea care ne creează. Îl cita Părintele pe Sfântul Irineu care spune: «Măinile Tatălui sunt Fiul și Duhul Sfânt», iar în Psalmi se spune: «Măinile Tale m-au făcut și m-au zidit». Suntem creați după chipul lui Dumnezeu ca să ajungem la asemănarea cu Dumnezeu.

Legat de crearea omului, Părintele Galeriu sublinia faptul că varianta corectă a textului care descrie crearea omului (Fac. 2, 7) este cea dată de Septuaginta și anume că Dumnezeu, creându-l pe om, a suflat asupra lui suflare de viață și *s-a făcut omul suflet viu*. În textul ebraic – textul masoretic care datează din sec. VIII – X d.H. – citim «*S-a făcut omul ființă vie*» pe când în Septuaginta, cea mai veche traducere a Vechiului Testament în limba greacă (sec. III î.H.), și care este de fapt textul Vechiului Testament adoptat de Biserica Ortodoxă, scrie: «*S-a făcut omul suflet viu*». Interpretând acest verset în varianta Septuagintei, Părintele Galeriu îl citează pe Sfântul Serafim de Sarov, care spune că nu trebuie să ne închipuim că Dumnezeu l-a creat pe om modelându-l din lut ca pe o păpușă, și apoi suflând în fața lui i-a dăruit sufletul. Dumnezeu l-a creat pe om de la început trup și suflet, iar suflarea lui Dumnezeu este harul Duhului Sfânt, cel care face de fapt ca sufletul să fie viu. De aceea Sfântul Irineu spune că:

«Omul deplin este trup, suflet și Duh Sfânt». De aceea întreaga tradiție răsăriteană spune: scopul vieții creștine este dobândirea harului Duhului Sfânt. Omul este om deplin doar în momentul în care a dobândit harul Duhului Sfânt. Păcatul a însemnat pierderea harului Duhului Sfânt și moartea sufletului. Dumnezeu nu a mințit când a zis: *«Din pomul cunoștinței binelui și răului să nu mănânci, căci, în ziua în care vei mânca din el, vei muri negreșit!»* – deși citim în Sfânta Scriptură că omul a mâncat și nu a murit în acea zi, ci după aproape 1000 de ani – deoarece aceea moarte despre care vorbește Dumnezeu este de fapt moartea duhovnicească, moartea sufletului, pierderea harului Duhului Sfânt.

De aici o altă temă foarte dragă Părintelui Galeriu și anume că sunt două morți: moartea sufletului prin pierderea harului, ca urmare a păcatului, și moartea fizică, moartea biologică. Tot așa, sunt două învieri: învierea sufletului, acum, aici, auzind Cuvântul lui Dumnezeu, primind harul prin Sfintele Taine, unindu-ne cu Hristos prin Sfintele Taine în Biserică, și învierea care va fi la a doua venire a lui Hristos, învierea după moartea biologică. Părintele cita mereu în acest sens cuvântul Mântuitorului care se citește la înmormântare: *«Adevărat, adevărat zic vouă, că vine ceasul și acum este, când morții vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu și cei ce vor auzi vor învia»* (Ioan 5, 25). Aici e vorba tocmai de învierea sufletului din moartea păcatului, când omul aude Cuvântul și crede, și pornește pe calea lui Hristos. Mai departe Mântuitorul vestește învierea tuturor la cea de a doua venire a Sa: *«Nu vă mirați de aceasta; căci vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Lui, și vor ieși, cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții și cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii»* (Ioan 5, 28-29). Deci, două morți și două învieri: moartea pe care o aduce păcatul și învierea prin lepădarea de păcat, prin pocăință, prin unirea cu Hristos prin Sfintele Taine, prin primirea harului Duhului Sfânt; moartea biologică și a doua înviere, învierea finală la a doua venire a lui Hristos, când cu toții vom învia – și cei care au crezut și cei care n-au crezut, și cei care au fost cu Hristos și cei care n-au fost cu Hristos. Însă unii vor învia spre a rămâne veșnic cu Hristos – cei care au ales în viața

asta să fie cu Hristos, iar cei care au ales să-i spună „Nu!” lui Dumnezeu în virtutea libertății pe care noi o avem, vor învia spre osândă veșnică.

Un aspect asupra căruia insista Părintele Galeriu este faptul că ceea ce aduce moartea sufletului este păcatul; iar, potrivit Sfântului Marcu Ascetul, înaintea oricărui păcat merg trei uriași: *neștiința, uitarea și nepăsarea*. *Neștiința* – a nu ști cuvântul lui Dumnezeu, a nu ști care este rostul tău în viață; *uitarea* – a uita care este rostul nostru în această viață; și *nepăsarea*, care este cea mai gravă – să nu-ți pese și să trăiești ca și cum existența noastră pământească nu ar avea nicio finalitate. Făcând o paranteză, Părintele spunea că sunt întrebări existențiale: «De ce?» și «Cum?», pe care orice om trebuie să și le pună; și sunt întrebări informative: «Unde?», «Când?», «Cine?». Întrebările existențiale «De ce?», «Cum?», «De ce trăiesc?», «De ce m-am născut?», «Cum trebuie să-mi trăiesc această viață?» sunt întrebările care ne duc spre Hristos și pe care fiecare om trebuie să și le pună. Or, intrarea într-o amorțeală a sufletului în care nu-ți mai pui aceste întrebări, *uitarea, neștiința, nepăsarea*, sunt cele careucid sufletul și fac ca în om să se nască păcatul, să se nască egoismul – în care ne vedem pe noi ca centru al existenței, în care încercăm să facem totul pentru a ne cultiva egoul propriu, pentru a dobândi plăcerea.

Atunci vin mai departe cele trei ramuri, cele trei ispite fundamentale prin care orice păcat pătrunde în om: *pofta trupului* sau iubirea de plăcerea trupească, *pofta ochilor* sau iubirea de avere, și *trufia vieții* sau iubirea de slavă deșartă. Aceste trei ispite fundamentale le găsim în Sfânta Scriptură chiar de la căderea omului, pentru că spune Scriptura că atunci când șarpele a ispitit-o pe Eva, aceasta a văzut că fructul pomului cunoștinței binelui și a răului era bun de mâncat, frumos ochilor la vedere și vrednic de dorit pentru că dă știință. Sunt ispitele cu care s-a confruntat Domnul Hristos după botez, când a fost dus în pustie și diavolul I-a arătat pietrele în pustiu și I-a zis: «Fă ca aceste pietre să fie pâini» – pofta trupului; apoi I-a arătat toate împărățiile și I-a zis: «Ți le voi da toate acestea Ție» – pofta ochilor; și apoi Îi spune să se arunce de pe aripa templului ca să-L prindă îngerii și să-L vadă

toți și să-L slăvească – trufia vieții (Matei 4, 1-11). În prima sa Epistolă sobornicească, Sfântul Ioan Evanghelistul arată clar că lumea care L-a părăsit pe Dumnezeu e caracterizată de acestea trei: pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții (I Ioan 2, 16). Toate păcatele pe aceste trei linii vin: ori o căutare a unei plăceri trupești prin lăcomia pântecelui sau prin curvie, ori pofta după avere, ori pofta de slavă deșartă, de putere, de a fi deasupra celorlalți. Pe aceste linii sunt toate păcatele care iau naștere în inima omului. Toate acestea ne despart, de fapt, de viață. Toate acestea fac ca moartea să pătrundă în noi. Sfântul Apostol Pavel, în Epistola către Romani, spune foarte clar: «*Plata păcatului este moartea, iar harul lui Dumnezeu, viața veșnică, în Hristos Iisus, Domnul nostru*» (Rom. 6, 23). Un cuvânt atât de profund, pe care, dacă l-am avea în minte, viața noastră ar decurge cu totul altfel. Toate acestea, toate aceste păcate, așadar, ne despart de Hristos, ne despart de viață, ne despart de Adevăr.

Își dorea Părintele Galeriu să fim cu toții căutători ai Adevărului. Să căutăm Adevărul și să înțelegem că Adevărul nu este un concept, o propoziție, Adevărul este o Persoană, Persoana divino-umană, Fiul lui Dumnezeu făcut Om, Fiul lui Dumnezeu Care S-a întrupat, taina tainelor, lucrul cu adevărat nou sub soare, și că El este în imediata noastră apropiere – nu în apropiere, este chiar în noi. Noi avem chipul lui Dumnezeu în noi, iar atunci când suntem botezați, chipul acesta se înnoiește, atunci Hristos își pune din nou pecetea puternică în noi și Hristos rămâne înlăuntrul nostru. Și spun Părinții Bisericii: chiar dacă noi prin păcate Îl acoperim, El rămâne în noi; iar în momentul în care avem o trezire prin pocăință, Hristos e în noi, nu în afara noastră. În orice clipă Îl purtăm pe Hristos în noi, iar prin rugăciune și prin străduința de împlinire a cuvântului Lui, noi de fapt ne adâncim în noi înșine, pentru a ne întâlni acolo cu Hristos pe care Îl purtăm în noi.

Ne întâlnim cu Hristos în rugăciune, așadar. Ne întâlnim cu Hristos în cuvântul Scripturii. Citirea Scripturii, în special a Noului Testament, este de fapt o împărtășire cu Dumnezeu Cuvântul, prin cuvintele Sale. De aceea părinții duhovnicești insistă atât de mult pe împărtășirea cu Hristos prin cuvintele Sale,

adică să citim din Sfânta Scriptură, să citim zilnic din Sfânta Scriptură. Dar nu doar ca informație. Cuvântul are mai multe nivele, are nivelul acesta informativ, dar are și un nivel mai înalt, de împărtășire. Atunci când doi oameni care se iubesc simt nevoia să-și spună «Te iubesc», ei nu-și spun asta ca să își transmită informații, ci o spun ca să se împărtășească unul de celălalt. Și atunci, cu atât mai mult în relația omului cu Dumnezeu... Cuvântul este purtător de energie, purtător al energiei persoanei care-l rostește. Și cuvântul poate fi purtător de energie pozitivă sau poate fi purtător de energie negativă; de aceea, de multe ori, un cuvânt poate răni mai mult decât un pumn sau o bătă. Și dacă cuvântul omenesc este purtător de energie, cu atât mai mult cuvântul dumnezeiesc este purtător de energie. De câte ori citim Scriptura, noi ne împărtășim cu Hristos prin cuvintele Sale. Părinții Bisericii vorbesc despre o împărtășire, despre o consumare euharistică a Cuvântului lui Dumnezeu, prin citirea sau ascultarea Sfintei Scripturi. Ați remarcat probabil cu toții că Sfânta Liturghie are două momente esențiale de împărtășire cu Hristos: împărtășirea cu Hristos prin Cuvântul Său, citit din Sfânta Evanghelie, și împărtășirea cu Cuvântul lui Dumnezeu întrupat, cu Trupul și Sângele Domnului. Sunt Părinți ai Bisericii care spun așa: dacă atunci când te împărtășești cu Trupul și Sângele Domnului la Liturghie ești foarte atent să nu cadă pe jos nimic pentru că este păcat, tot așa trebuie să fii atent ca atunci când se citește Cuvântul lui Dumnezeu din Sfânta Evanghelie să nu cadă nimic pe lângă urechile tale din cauza neatenției, pentru că este de asemenea mare păcat. În Liturghie Cuvântul lui Dumnezeu este citit, și apoi actualizat prin predică, și te împărtășești cu Hristos prin cuvânt; dar te împărtășești și de câte ori citești Scriptura, și de aceea, repet, este bine să citești zilnic din Scriptură, în special din Noul Testament, nu ca informație – pentru că dacă ai citit o dată, știi despre ce este vorba – ci ca hrană, ca întâlnire cu Hristos. Deci, noi ne împărtășim, ne facem părtași Adevărului în biserică, prin Cuvântul lui Dumnezeu pe care Îl citim, Îl auzim, ni-L tâlcuiesc părinții, și în mod deosebit ne împărtășim cu Adevărul prin Sfintele Taine. În Botez, Hristos

se sălășluiește în noi; la Mirungere – primim harul Duhului Sfânt; în Taina Sfintei Împărtășanii Îl primim pe Adevărul Însuși în noi.

Spuneam la început că l-am cunoscut pe Părintele Galeriu ca predicator; și ceea ce m-a frapat în primul rând la el a fost cuvântul lui plin de putere, cuvânt cu putere multă, cuvânt care te puneă, te ajuta să te împărtășești cu adevărat din Adevăr, pentru că el însuși credea, trăia ceea ce spunea. Dar, în același timp, eu l-am cunoscut pe Părintele Galeriu și ca un împărtășitor al Adevărului întrupat, al Trupului și Sângelui Domnului la biserica «Sfântul Silvestru». Eu așa am cunoscut biserica «Sfântul Silvestru» – ca o biserică în care, la fiecare Liturghie, oamenii se împărtășeau. Repet, spre rușinea mea, mult timp am plecat când oamenii se duceau spre altar, plecam din biserică neștiind exact ce se întâmplă. Dar când am înțeles ce se întâmplă, am înțeles că este esențial ca relația noastră cu Hristos să nu fie doar intelectuală, ci să fie și o unire cu Hristos prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Său. Părintele Galeriu a avut această înțelegere integrală. Tâlcuia cuvântul, iar apoi chema pe oameni să-L primească pe Hristos împărtășindu-se cu Trupul și Sângele Lui: nu când și când, la anumite intervale, destul de mari, ci de câte ori ascultau Cuvântul, ca să pecetluiască primirea Cuvântului prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Cuvântului întrupat.

Cred că acesta este un lucru esențial, practic, pe care ar trebui să-l învățăm de la Părintele Galeriu: dacă vrem să fim în Adevăr; dacă vrem să luăm putere ca să luptăm cu ispitele lumii acesteia – pofta ochilor, pofta trupului, trufia vieții – și cu cei trei uriași careucid sufletul – uitarea, neștiința, nepăsarea; dacă vrem să fim pe calea care ne duce spre viața cea veșnică, este esențial să primim Adevărul Hristos atât prin Cuvânt, întemeindu-ne viața pe acesta, cât și prin Sfintele Taine, cuminecându-ne cu Trupul și Sângele Domnului. S-ar putea vorbi mult pe linia aceasta, dar mă opresc aici pentru a lăsa loc întrebărilor.

Din public: Aș avea o întrebare. Ați spus despre har... auzisem aici despre harul Duhului Sfânt, dar poate nu întotdeauna și înțelegem ce înseamnă harul. Dacă ne puteți explica un pic ce este harul și cum ar trebui să înțelegem harul Duhului Sfânt.

Pr. F. Botezan: Harul Duhului Sfânt este lucrarea Duhului Sfânt în noi, este modalitatea prin care noi intrăm în legătură cu Dumnezeu, intrăm în comuniune cu Dumnezeu. Cuvântul «har» vine din limba greacă și înseamnă «dar», darul lui Dumnezeu, darul pe care Dumnezeu ni-l face în mod absolut gratuit; este o energie necreată a lui Dumnezeu care se sălășuiește în noi și care ne întărește și ne pune în comuniune cu Dumnezeu. Cred că fiecare dintre noi am avut anumite trăiri ale harului. Aceste trăiri ale harului sunt foarte diferite. Despre lucrarea harului în om vorbește mult Sfântul Serafim de Sarov, dar vorbește și Sfântul Siluan Atonitul. Părintele Sofronie Saharov, ucenicul Sfântului Siluan, încearcă – în introducerea pe care o face la scrierile Sfântului Siluan – să sistematizeze un pic felul în care harul lui Dumnezeu lucrează în om. Orice căutare a lui Dumnezeu, spune Sfântul Siluan, este precedată de o trăire a harului, adică un moment în care te atinge cumva Dumnezeu, îți atinge viața. Poate fi o atingere foarte discretă, aproape imperceptibilă. Poate fi o zguduitură puternică, un eveniment limită din viața ta: o boală, un accident, suferința cuiva sau chiar moartea cuiva apropiat, o experiență limită prin care treci; sau poate fi, știu eu, o anumită trăire pe care ai avut-o când ai intrat într-o biserică, când ai auzit un cuvânt, când ai citit ceva, undeva, când ai spus o rugăciune și ai simțit, așa, o atingere în inimă, ceva nepământean, ceva ce nu ține de lumea aceasta. În mod deosebit noi primim harul prin Sfintele Taine: prin Botez, prin Mirungere, prin Euharistie, prin Spovedanie, și această lucrare a harului în noi poate să dureze mai mult sau mai puțin, în funcție de felul în care știm să prețuim acest dar.

Părintele Sofronie arată că există mai multe etape ale harului. Există o cercetare a harului, în care simți un pic ce înseamnă comuniunea cu Dumnezeu, simți un pic ce înseamnă să fii sănătos din punct de vedere duhovnicesc, simți ce înseamnă omul acela deplin despre care vorbește Sfântul Irineu: trup, suflet și Duh Sfânt. Această cercetare poate fi, cum spuneam mai înainte, mai discretă, sau poate fi cutremurătoare, cum a fost în cazul Sfântului Siluan care L-a văzut pe Hristos viu, în icoană,

timp de câteva secunde, și mărturisește că dacă vedenia ar fi durat mai mult ar fi murit, nu putea suporta mai mult o asemenea cercetare a harului. Dar acest prim har întotdeauna se pierde. De ce? Pentru că noi suntem bolnavi. Am putea face o asemănare medicală: un om care este bolnav și care are dureri în tot trupul, încât nu mai știe ce înseamnă să fie sănătos, dacă primește o anestezie și nu mai simte durerea, poate să înțeleagă ce înseamnă să fii sănătos. Dar anestezia trece și durerile revin. Acum însă, știind ce înseamnă să fie sănătos, poate începe să lupte, să caute să ajungă sănătos. Cam așa ceva e în domeniul duhovnicesc: noi suntem bolnavi, nici nu mai știm ce înseamnă normalitatea. A ajuns starea aceasta de lipsă a harului să fie normalitate. Părintele Sofronie spunea că cea mai mare tragedie a omului este despărțirea de Dumnezeu. Or, noi vedem că astăzi, pentru noi asta e normalitatea, să fii despărțit de Dumnezeu și să nu ai har. Cercetarea asta a harului te ajută să înțelegi un pic ce înseamnă normalitatea, dar nu poți să-l ții pentru că ești bolnav. În primul rând din cauza mândriei și a lipsei smereniei – spun Părinții – se pierde harul. Se pierde acest har; și dacă în perioada cercetării harului ai, așa, o mare bucurie în a împlini ceea ce înseamnă o viață bisericească, să mergi la biserică, să te rogi, să stai la slujbe, să faci rugăciuni lungi, să postești și ai o mare ușurătate în a împlini toate lucrurile acestea, când harul se pierde și toate acestea devin foarte grele. Foarte greu îți mai vine să te rogi, să mergi la biserică și să îplinești toate faptele credinței. Părintele Sofronie spune că atunci când ajungi la această greutate, să iei putere gândindu-te la ceea ce ai trăit când ai fost în har, la ce ai simțit atunci. Bucuriile pe care le-ai trăit atunci, să știi că poți să le dobândești din nou, și să tragi un pic de tine și să te forțezi să faci chiar dacă nu-ți mai vine să te rogi, nu-ți mai vine să te duci la biserică, nu-ți mai vine să faci multe fapte ale credinței. Să tragi un pic de tine și să le faci, și-apoi vor veni și bucuriile harului care, de data aceasta, vor veni pe fondul unei tămăduiri, și-atunci vom ști să prețuim harul și vom fi foarte atenți știind că, pentru orice păcat, harul se poate pierde.

În cazul Sfântului Siluan a fost o situație limită: el a avut o cercetare extraordinară a harului când L-a văzut pe Hristos viu,

dar după aceea a pierdut harul și cincisprezece ani a luptat ca să-l redobândească; după aceea încă cincisprezece a fost o perioadă în care a primit și a pierdut harul, și abia după aceea a învățat să fugă de orice păcat. El ne spune din experiență că și un gând rău, un gând de judecată asupra aproapelui, te face să pierzi harul.

Încă un lucru legat de ceea ce spuneam, că scopul vieții creștine este dobândirea harului Duhului Sfânt. Sfântul Serafim de Sarov ne învață că trebuie să te cercetezi mereu, să vezi dacă ești în har, iar dacă nu ești înseamnă că ceva nu este în regulă cu viața ta duhovnicească. Și-atunci tot ceea ce facem noi în biserică, și rugăciuni și postiri și privegheri, toate astea au un scop foarte precis: de a primi harul Duhului Sfânt și a simți această lucrare a harului. Aceasta este fericirea aceea pe care nu o poate lua nimeni de la noi, pacea pe care nu poate lumea să o dea. Sfântul Apostol Pavel vorbește despre roadele Duhului: „dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția” (Gal 5, 22-23). Aceasta înseamnă lucrarea harului în inima noastră.

Din public: Părinte profesor, ați vorbit la început despre problema răului. Ne spuneți că răul nu există oarecum în sine ci, oarecum, este lipsa binelui. Părintele Schmemmann afirma că, pe lângă lipsa binelui, răul este oarecum și o existență în sine, de vreme ce cu toții știm că în lucrarea ascetică diavolul are o mare influență. Cum se împacă aceste două lucruri?

Pr. F. Botezan: Răul, putem spune, se ipostaziază în diavol, însă faptul că răul nu are o existență în sine se referă la aceea că răul nu a fost creat de Dumnezeu. Dumnezeu nu a creat răul, Dumnezeu nu l-a creat pe diavol rău. Dumnezeu a creat persoane libere. Existența răului vine din libertatea persoanei, din libertatea persoanei de a alege. Diavolul a ales să-i spună «nu» lui Dumnezeu și prin asta a devenit rău. Omul, când îi spune «nu» lui Dumnezeu, atunci apucă pe calea răului.

Nu există două principii ontologice, fundamentale în lume, al binelui și al răului care sunt în luptă între ele, ci există un singur principiu: al binelui. Și acesta este Dumnezeu. Diavolul,

repet, este o creatură. Este rău, dar răutatea lui stă în libertatea voinței. Și spun Părinții că, dacă diavolul s-ar pocăi, el ar redeveni înger de lumină și nu ar mai fi diavol, dar este încremenit în rău. Părintele Paisie Aghioritul mărturisește că la un moment dat a fost cuprins de o mare milă pentru diavol, pentru rătăcirea în care este diavolul, și a început să se roage pentru diavol. Și l-a văzut atunci pe diavol – Dumnezeu i-a îngăduit să-l vadă – ca pe un câine care, cu limba scoasă, își bătea joc de el – de Sfântul Paisie. Repet – asta spun și Părinții și sunt și diferite întâmplări din viețile Sfinților – dacă diavolul s-ar pocăi el nu ar mai fi rău. Deci, răul nu este în mod ontologic rău, ci răul vine dintr-o alegere liberă și o încremenire într-o alegere rea. Binele este fundamental, de aceea Părintele Galeriu sublinia că pomul căderii este pomul cunoștinței binelui și răului. Răul nu e singur, nu este deplin biruitor. Și în omul cel mai rău rămâne o fărâmă a binelui, acel chip al lui Dumnezeu pe care-l poartă în el și la care se poate întoarce prin pocăință. De aceea, despre nimeni, oricât de rău ar fi, nu poți să spui că este absolut rău, că este definitiv rău și definitiv condamnat. Și avem destule exemple în istoria Bisericii, cunoaștem Sfinți care au fost mari tâlhari, criminali, dar care prin pocăință s-au întors și au ajuns la mari culmi ale sfințeniei. Deci, răul nu este un principiu ontologic, un principiu al existenței, răul vine dintr-o alegere a persoanei care alege să-i spună «nu» lui Dumnezeu.

Din public: Ați vorbit despre omul care este format din trup, suflet și Duhul Sfânt. Părintele Arsenie, în mai multe cărți găsim, spune că omul este format din trup, suflet și duh. Așa cum ați spus dumneavoastră sau așa am înțeles eu, Duhul Sfânt se dobândește, nu îl are omul în structura lui, sau, mă rog, l-a pierdut. Și-atunci nu înțeleg alcătuirea umană ca diferență față de alcătuirea animală care are trup, viață și-atât, iar omul are și suflet.

Pr. F. Botezan: Părinții Bisericii exprimând învățătura Bisericii vorbesc despre așa-numitul dihotomism, și nu trihotomism. Adică: omul este trup și suflet. Duhul nu este o a

treia parte distinctă de trup și de suflet. Duhul omului este văzut ca o parte superioară a sufletului, specifică omului. Animalele au suflare de viață, au un suflet animal. Omul are suflet și duh, care nu sunt separate, nu sunt două chestiuni distincte; dar duhul, ca parte superioară a sufletului, este tronul lui Dumnezeu în noi. Și-atunci, acest duh este de fapt potențialitatea omului, capacitatea omului de a primi în el Duhul Sfânt, care îl face viu. Deci duhul nostru devine viu atunci când primim harul Duhului Sfânt în inima noastră. Atunci când Dumnezeu l-a creat pe om, l-a creat trup și suflet, și omul a primit această suflare a Duhului care îl face viu și care este o împărtășire de Dumnezeu. Vine din comuniunea cu Dumnezeu, nu ține de noi. Spunem: participarea noastră la Dumnezeu, comuniunea noastră cu Dumnezeu, este acest Duh Sfânt pe care noi îl primim tocmai în duhul nostru, care este partea superioară a sufletului, tronul lui Dumnezeu, lăcașul prin care omul intră în legătură cu Dumnezeu. Deci în sensul ăsta trebuie înțelese lucrurile.

Din public: Și să înțelegem că, în absența comuniunii, El lipsește?

Pr. F. Botezan: Duhul nostru este mort atâta timp cât suntem separați de Dumnezeu. Omul separat de Dumnezeu este, după expresia Sfântului Pavel, om trupesc, spre deosebire de omul duhovnicesc care este în comuniune cu Dumnezeu. Duhul nostru devine viu doar prin comuniunea cu Duhul Sfânt, prin lucrarea Duhului Sfânt.

Din public: Există în literatura modernă științifică, dar și în alte credințe, încercarea de a-l defini pe om ca întreg, un om frumos, un om deplin, așa cum ați spus. Puteți să ne spuneți mai multe despre cum vede Sfântul Irineu omul deplin?

Pr. F. Botezan: Sfântul Irineu și Sfinții Părinți ai Bisericii văd omul deplin, omul împlinit, ca omul în comuniune cu Dumnezeu, omul care ajunge la asemănarea cu Dumnezeu. În referatul Creației, acolo unde se vorbește despre crearea omului

de către Dumnezeu, se relatează mai întâi sfatul din sânul Sfintei Treimi: «*Să facem om după chipul și asemănarea noastră*» (Fac. 1, 26). Și mai departe, se spune că Dumnezeu «*l-a făcut pe om după chipul Său*» (Fac. 1, 27), nu se mai spune despre asemănare. Mulți Sfinți Părinți ai Bisericii fac distincție între chip și asemănare arătând că omul a fost creat după chip pentru ca să ajungă la asemănare, și că acesta este calea omului spre împlinire. Omul deplin este omul care a ajuns la asemănarea cu Dumnezeu. Ce ne dă nouă asemănarea cu Dumnezeu? Asemănarea cu Dumnezeu ne-o dă primirea harului Duhului Sfânt, când omul se face, zicem noi, transparent pentru Duhul Sfânt. Dacă ați remarcat în icoanele ortodoxe, fondul icoanei ortodoxe este aurul, adică slava dumnezeiască. În icoana ortodoxă – pictată după canoanele ortodoxe – lumina nu se reflectă din afară ci izvorăște din persoana reprezentată în icoană. Adică, practic, sfinții se fac transparenți – Părintele Stăniloae vorbește despre asta – pentru Duhul Sfânt. Lumina dumnezeiască strălucește din ei. Cei care am avut șansa, binecuvântarea să fim în preajma unui om duhovnicesc, am văzut că chipul lui este un chip luminos. Spunem și-n expresia de zi cu zi despre un om care este bucuros, care este împăcat, că are o față luminoasă. Cu atât mai mult chipul unui om înduhovnicit este un chip luminos, la propriu. Aceasta arată faptul că el începe să devină transparent, cum spuneam, față de lumina dumnezeiască, această lumină a harului care strălucește din el. Și omul frumos cu adevărat este omul care are această frumusețe a harului care strălucește din el.

Icoana ortodoxă... Din păcate, și în Ortodoxie au pătruns multe reprezentări – le-am putea numi naturaliste – în care omul este reprezentat așa cum îl vezi în viața de zi cu zi. Nu mai e icoană, e tablou religios sau chiar kitsch religios. Icoana adevărată ne prezintă o frumusețe transfigurată, o frumusețe nu după canoanele de la Hollywood, ci o frumusețe după canoanele dumnezeiești. Pentru unii, mai ales la un prim contact, icoana adevărată este urâtă, dar aceea este de fapt frumusețe autentică.

Tot așa, putem spune că omul frumos cu adevărat nu este omul care este senzual sau este frumos după criteriile lumii acesteia, ci omul care este făcut frumos de harul Duhului Sfânt.

Călugăr... Termenul de «călugăr» în limba greacă înseamnă «bătrân frumos». Dacă ați urmărit poze cu bătrâni calugări, oricât ar fi de zbârciți, sunt frumoși, au o frumusețe a chipului lor, frumusețea pe care le-o dă tocmai harul Duhului Sfânt. Acesta este omul cu adevărat frumos. Sfântul Siluan vorbește despre felul în care harul înfrumusețează chipul omului și cum păcatul, din contra, îl întunecă, îl înnegrește. De ce toți copiii sunt frumoși? Pentru că sunt curați. Pe măsură ce omul crește și se adâncește în păcat, chipul lui se urâtește, se întunecă, iar atunci când omul găsește pocăința și calea către Dumnezeu, chipul lui se luminează și se înfrumusețează. Acesta este omul frumos cu adevărat, omul deplin cu adevărat: omul care înaintează spre asemănarea cu Dumnezeu, care primește lumina a harului pe chipul său, indiferent cât de zbârcit ar fi chipul din cauza trecerii vieții acesteia.

Din public: E o mică tristețe și o deznădejde că n-am ajuns acolo, când realizez, cumva, un fel de stadiu al neputinței în care sunt. Știu că deznădejdea este considerată un păcat, un lucru rău, dar pe de altă parte, cum ar trebui să mă gândesc la lucrul ăsta, pentru că asta mă ajută cumva să realizez stadiul neputinței mele și să nu mă duc cumva într-o mândrie. Pe de altă parte, nici nu vreau să mă duc într-o zonă periculoasă în care să zic: «Băi, e nașpa, n-am nicio șansă să ajung la acel nivel». Pentru că pot să citeșc, să aud despre harul Duhului Sfânt sau discuții din astea înalte, dar când mă uit la mine mi se pare că... Măi frate, sunt norii acolo și eu sunt aici și... (*râde*) îmi vine să mă arunc în apă...

Pr. F. Botezan: Părinții Bisericii spun că există o tristețe păcătoasă și există o tristețe bună. Principalul criteriu care ne ajută să distingem între ele este faptul că tristețea păcătoasă ne paralizează, ne aruncă într-o deznădejde în care avem impresia că nimic nu mai are rost, iar tristețea bună este cea care te mobilizează ca să lupți, să mergi pe cale, și te ajută să te smerești.

Legat de problema aceasta că ai impresia că ai făcut ceva și deodată îți dai seama că nu: aici sunt și niște legi subtile ale vieții

duhovnicești. Părinții spun că cel mai perfid păcat, cu care avem de luptat până în ultima clipă a vieții noastre, este păcatul mândriei; și că acest păcat al mândriei și al slavei deșarte are „darul” acesta de a anula toate eforturile noastre. Sunt niște texte foarte interesante, foarte clare, ale Sfinților Părinți, care spun că dacă fac ceva, dacă fac o nevoie, imediat îmi vine gândul: «Uite, ce-am realizat!». Dacă mă smeresc, imediat îmi vine gândul și spun : «Uite ce bun ești că te-ai smerit!». Deci, oricum te-ai întoarce, imediat te atacă gândul acesta al mândriei. Cu atât mai mult în plan duhovnicesc, în momentul în care începem să credem că am făcut ceva și că suntem ceva – și mai ales când credem că am făcut ceva prin puterile noastre – este o stare extrem de periculoasă, în care mândria ne cuprinde fără să ne dăm seama. Și atunci Domnul îngăduie în lupta noastră duhovnicească să cădem până când ajungem să simțim din adâncul sufletului că, de fapt, nu putem face nimic noi singuri cu puterile noastre, că de fapt numai harul Duhului Sfânt este cel care ne întărește, că numai Dumnezeu lucrează cu adevărat binele în noi și că noi, prin noi înșine, nu putem face nimic.

Asta o știm – teoretic cred că toată lumea de-aici știe – dar e foarte greu chiar să o crezi, pentru că de câte ori faci ceva, gândul spune : «Uite că ai reușit să faci treaba asta, totuși nu-i chiar așa rău!». Dar trebuie să ajungi să trăiești existențial faptul că prin puterile tale nu poți face nimic. Și doar atunci când ajungi s-o simți cu adevărat, de-abia atunci începi să fii în adevăr. Pentru că smerenia înseamnă de fapt realism duhovnicesc: să-ți dai seama cine ești cu adevărat, nu să-ți spui tu ție: „Vai, ce rău sunt!” și în adâncul sufletului să zici: „Dar de fapt nu-s așa rău, dar așa trebuie să zic!”; sau să încerci să pozezi smerenia în afară, uitându-te în jos sau îmbrăcându-te nu știi cum. Smerenia adevărată înseamnă realism, să-ți dai seama cu adevărat ce poți, cine ești, unde ești. Părintele Teofil spunea că smerenia înseamnă să-ți știi locul, să știi care ți-e locul în fața lui Dumnezeu, care ți-e locul cu adevărat.

Domnul ne îngăduie momentele acestea ca să ne dăm seama cât suntem de neputincioși. Ele sunt de fapt momente ale iluminării duhovnicești. Părintele Sofronie, care a avut experiența

Luminii necreate a lui Dumnezeu, spune că se vorbește în duhovnicia ortodoxă despre această contemplare a Luminii necreate; și deși ni se pare că aceasta e o trăire foarte înaltă, care nu ne este accesibilă nouă, oamenilor de rând, totuși ne privește și pe noi, pentru că înainte de a vedea lumina efectivă, îți vezi păcatele tale. Și acesta-i primul stadiu al contemplării Luminii necreate. Pentru că, făcând o analogie cu lumea fizică, atâta timp cât ești în întuneric nu vezi dacă ești murdar sau curat. Când îți dai seama că ești murdar, când îți vezi trupul murdar, înseamnă că acolo este o rază de lumină care te ajută să vezi murdăria. Cu cât o vezi mai clar, cu atât lumina-i mai puternică. Așa este și în plan duhovnicesc: Lumina lui Dumnezeu începe să strălucească în noi atunci când începem să ne vedem păcatele; și de aceea spun Părinții că cel care-și vede păcatele este mai mare decât cel care vede îngeri. Atunci intri în realism, abia atunci începi să realizezi cine ești cu adevărat, și atunci pornești de pe o bază reală în relația ta cu Dumnezeu, nu mai te întemeiezi pe închipuiri. Cât timp nu ai acest realism, tu-ți clădești casa pe nisip, clădești pe ceva fals. Și-atunci Domnul îngăduie aceste momente de iluminare, tocmai ca să realizezi cine ești cu adevărat. Atunci nu-i momentul de a deznădăjdui – când îți dai seama cum ești– din contra, este momentul să privești cu curaj înainte și să înțelegi că: „Doamne, fără Tine nu pot nimic, și ajută-mă Tu, Doamne, să fac, pentru că eu prin mine însumi nu pot face nimic”. Aceasta este întristarea cea bună despre care vorbește Sfântul Apostol Pavel, care lucrează pocăința în inimile noastre, spre deosebire de întristarea ca patimă – una dintre patimile capitale – care este paralizantă, deznădăjduitoare, care vine fie dintr-o neputință, fie dintr-o mândrie în care nu vrei să te accepți pe tine așa cum ești, așa de neputincios precum ești.

Din public: Cum putem spori aceste momente de conștientizare a neputinței noastre, cum putem să ne vedem păcatele și ce este cu adevărat sfânt?

Pr. F. Botezan: În primul rând, punând înaintea Domnului această dorință a noastră și rugându-ne ca Domnul să ne arate:

„Doamne, ajută-mă să-mi văd păcatele, ajută-mi să-mi văd neputințele, ajută-mi să-mi văd limitele”. Punând înaintea Domnului toată această dorință sinceră a inimii noastre și străduindu-ne în același timp să mergem pe calea pe care Hristos ne-o deschide, străduindu-ne să împlinim Cuvântul Domnului, să facem ceea ce Domnul Hristos ne spune că trebuie să facem. Vedeți, e foarte important, mai ales când începem să credem că suntem cineva, să citim ce spune Sfântul Apostol Pavel despre dragoste în Prima Epistolă către Corinteni, capitolul 13: *Imnul Dragostei*. Să citim acolo când credem că iubim, să citim acolo și să vedem ce înseamnă de fapt a iubi. Să citim mereu *Predica de pe munte* a Domnului Hristos, Evanghelia după Matei, capitolele 5, 6, 7, unde ni se spune, ni se detaliază, ni se concretizează ce înseamnă viața creștină, ce înseamnă să trăiești după cuvântul lui Dumnezeu. Deci, să încercăm să avem în vedere lucrurile astea, să încercăm să le împlinim, și văzându-ne, să nu ne punem nicio clipă nădejdea în puterile noastre, ci în ajutorul lui Dumnezeu. Să nu uităm ce spun Părinții : „Dai voință, iei putere”. Dacă vrei cu adevărat, Domnul îți dă putere, dar să nu uiți nicio clipă că puterea este a lui Hristos; și să nu-ncepi să-ți atribui ție această putere, că atunci urmează căderea. Asta este. Tot din iubire te lasă Domnul să cazi, ca să fii în realism, să nu mai plutești în minciună.

Din public: E posibil să avem dragoste și mândrie în același timp?

Pr. F. Botezan: Depinde ce înțelegem prin dragoste. Sfântul Maxim Mărturisitorul spune că există trei tipuri de dragoste. Dar înainte de asta aș vrea să amintesc aici un lucru pe care Părintele Rafail Noica îl subliniază mereu, foarte important, și anume că babilonia vremii de astăzi constă în faptul că folosim anumite concepte, dar înțelegem lucruri diferite prin ele. În aceeași limbă nu ne înțelegem între noi pentru că prin același cuvânt înțelegem lucruri diferite. Cuvântul „dragoste” este unul dintre cuvintele care este foarte mult folosit și i se dau înțelesuri extrem de diferite. Ca să facem doar o paralelă: ce înseamnă dragoste în

Evangelie și ce înseamnă dragoste în manele? Diferența este clară, dar cuvântul este același.

Acum, Sfântul Maxim Mărturisitorul spune așa: sunt trei tipuri de dragoste. Este dragostea pătimasă, care este dragostea pentru cel sau ceea ce îți cultivă patimile. Există o dragoste firească, dragostea părinților față de copii, a copiilor față de părinți, a fraților, a prietenilor între ei – deci, o dragoste firească. Și este o dragoste după porunca lui Hristos: o dragoste care îmbrățișează pe toți, o dragoste care îmbrățișează chiar și pe vrăjmași. Este o dragoste suprafirească această dragoste după poruncă, pe care nu putem s-o împlinim decât cu ajutorul harului Duhului Sfânt. Această dragoste după poruncă, după porunca lui Hristos, nu poate fi amestecată cu mândrie.

Din public: Părinte, mă iertați, aș avea o întrebare, pentru că l-ați pomenit pe Părintele Sofronie și experiența ce a avut-o. Aș îndrăzni să-l întreb pe Părintele Moise, pentru că noi înainte am văzut un documentar cu niște părinți, cu niște mărturisitori, iar unul dintre ei a avut o trăire deosebită. Aș fi vrut să știu cine este acel părinte?

Monah Moise: Este un preot de la Iași. Am să vă spun dumneavoastră după ce-l ascultăm pe Părintele Botezan.

Pr. F. Botezan: Legat de Părintele Sofronie, știți probabil că anul acesta se împlinesc douăzeci de ani de la mutarea Părintelui la Domnul, pe data de 11 iulie. Și pentru că vorbeam și de Părintele Galeriu, un lucru care-i unește pe cei doi părinți este accentul deosebit pus pe persoană. Taina persoanei în Ortodoxie. Cât de importantă este persoana, faptul că Dumnezeu este personal, faptul că noi suntem persoane și că suntem chemați la o relație personală cu Dumnezeu, la o relație de dragoste personală cu Dumnezeu. Persoana este omul care se deschide spre comuniune și se împlinește în comuniunea de iubire cu Dumnezeu și cu ceilalți. Dumnezeu este Persoană, este partener de dialog, și mai ales este Cel Care ne iubește și Care ne cere, ne cheamă – nu ne obligă, ne cheamă – să răspundem iubirii Lui cu

dragoste; dar, în același timp, să iubim și pe aproapele cu dragostea pe care o avem față de Dumnezeu, pentru că și aproapele poartă în el chipul lui Dumnezeu. De aceea trebuie să-i iubim și pe vrăjmași, pentru că și ei poartă chipul lui Dumnezeu în ei, chiar dacă este ascuns acolo sub multă răutate, dar în esență, fiecare poartă Chipul lui Dumnezeu în el. Și de aceea, porunca fundamentală a creștinismului este dragostea, să iubești, să-L iubești pe Dumnezeu, să-ți iubești aproapele. Dragostea este cea care caracterizează Împărăția lui Dumnezeu, dragostea este securea care taie toate patimile. Toate patimile au ca rădăcină *uitarea, neștiința și nepăsarea*, dar au ca trunchi *egoismul*, iubirea pătimașă de sine, din care, după aceea, se dezvoltă pofta trupului, pofta ochilor și trufia vieții, toate celelalte patimi. Iubirea este cea care se opune egoismului. Atunci când iubim cu adevărat, am tăiat egoismul – și-atunci am tăiat toată această încrângătură a patimilor din sufletul nostru.

Din public: Vreau să-ntreb, aproape de ce spuneți înainte legat de tristețe. Spuneți că sunt cele două tipuri, și vreau să întreb: cum îți dai seama?... Căci în ambele îți vezi neputințele, într-un fel: și în cea în care ajungi la deznădejde pentru că nu poți face multe lucruri sau nu ajungi unde ți-ai dorit, la nivelul la care ți-ai dorit, dar și în celălalt tip de tristețe. Cum îți dai seama?

Pr. F. Botezan: Tristețea negativă e paralizantă, te paralizează pentru că este amestecată cu mândrie, și-atunci ți-e ciudă pe tine, dar ți-e ciudă cu o mândrie care te împiedică să te smerești și să zici: „Doamne, eu nu pot. Fă Tu în mine!”. Dacă ai puterea ca, văzându-ți neputințele, să zici: „Doamne, eu nu pot nimic, dar lucrează Tu în mine și ajută-mă Tu!” este un act de smerenie. Vedeți, sunt mai multe exemple, și în Scriptură și în Viețile Sfinților, de această conștiință, această smerenie adâncă. Iov, când este încercat și nu înțelege nimic din ceea ce i se întâmplă, spune la un moment dat: „*Dar eu știu că Răscumpărătorul meu este viu și că El, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă*” (Iov 19, 25). Deci, are această credință că totuși, deși totul pare absurd

și fără nici un sens și nu înțelege, „Răscumpărătorul meu este viu” și El nu mă va lăsa, și își mărturisește credința în Înviere: „Eu cred că El mă va învia”. Sau în cazul Cuvioasei Maria Egipteanca, atunci când ea, după o viață de desfrâu cumplit și decădere ultimă, ajunsă la Ierusalim și neputând să intre în biserică să se închine Sfintei Cruci, cade deznădăjduită dar, văzând icoana Maicii Domnului zice: „Eu știu că ești bună și că poți să mă ajuți”. Sau Sfântul Siluan când, după 15 ani de nevoință pentru ca să dobândească harul și nimic nu se lega, într-o noapte vrea să meargă să se închine lui Hristos și în față i se pune un drac. Atunci el cade cumva deznădăjduit, dar spunând: „Doamne, eu știu că Tu ești bun și că Tu nu mă lași”. Deci, asta este tristețea cea amestecată cu credință, cu nădejde, cu smerenie, și care te-ajută să treci mai departe, față de tristețea aceea deznădăjduită amestecată cu mândrie, în care de fapt te revolți împotriva lui Dumnezeu într-un fel – nu mai are rost nimic, asta este, gata! – și care te paralizează.

Din public: Dacă vreți să ne vorbiți de semnificația trupului în Ortodoxie.

Pr. F. Botezan: Trupul este templul Duhului Sfânt, trupul nu este așa cum îl înțelegeau anticii, o „închisoare a sufletului”. Valoarea trupului este dovedită, în primul rând, de faptul că Fiul lui Dumnezeu a luat trup omenesc. Prin faptul că Fiul lui Dumnezeu a luat trup omenesc se arată valoarea pe care o are trupul, că trupul nu este ceva inferior și demn de disprețuit de care trebuie să ne eliberăm. Sfinții Părinți au o sintagmă care spune: „Trupul este o bună slugă, dar un rău stăpân”. Atâta timp cât se păstrează o ierarhie firească în care trupul este vasul sufletului, iar sufletul este vasul Duhului Sfânt, trupul devine și el un templu al Duhului Sfânt. Și atunci datoria noastră este de a ne păstra trupul curat, pentru ca în el să se sălășluiască Duhul, deci de a păstra trupul curat și a nu ceda impulsurilor trupului, a nu inversa ierarhia firească și a nu ajunge trupul să ne stăpânească.

În principal sunt două instincte care există în trup: al hrănirii și al reproducerii, al păstrării continuității insului și a speciei.

Acestea sunt și în regnul animal. Deci, dacă lucrurile acestea reușim să le stăpânim, să le ținem în limitele lor firești, atunci asta este și spre folosul trupului. Vedeți că o hrană rațională ține trupul sănătos, iar medicina, dacă te îmbolnăvești, îți dă regim, te pune într-un fel la post. Una dintre regulile vechi ale Sfinților Părinți – pe care o regăsim și în medicina contemporană – spune că întotdeauna când te ridici de la masă să simți că mai poți mânca; asta te ajută să-ți păstrezi un echilibru. Asta o spun Sfinții Părinți de mult. Deci, o înfrânare pe linia asta, a hrănirii. La fel, pe linia cealaltă. Desfrânarea este și o secătuire a trupului și o slăbănogire a lui. Îl golește de energie. Pe când viața de familie echilibrată te păstrează într-o armonie.

Trupul nu trebuie văzut ca un dușman, ci exact ca ceea ce este; adică o bună „slugă”. Să nu ajungem ca pornirile trupești să ne domine și să ne conducem viața după aceste porniri trupești, adică tocmai ceea ce se cam întâmplă acum în lume. Părintele Galeriu spunea că omul este situat **în lume** prin aceste porniri: instinctul hranei și al reproducerii; **față-n față cu lumea** prin știință, prin filozofie, prin artă; și **deasupra lumii** prin religie, prin credința în Dumnezeu. Atunci când ai credință, ajungi de fapt să îți birui firea, să nu mai fii stăpânit de pornirile trupești și să ajungi la demnitatea de om așa cum Dumnezeu te-a făcut, ca stăpân al creației, și în primul rând al propriului tău trup.

Din public: Părinte, într-o lume plină de relativizare, ne puteți vorbi despre adevăr?

Pr. F. Botezan: E o modă a lumii de astăzi de a relativiza totul. Chiar de a se ajunge să se impună, ca o trăsătură fundamentală a ceea ce se numește *corectitudinea politică*, că totul este relativ. Hristos a spus: „*Eu sunt Adevărul*” (Ioan 14, 6). Această afirmație a Mântuitorului Hristos este esențială. Traectoria vieții noastre trebuie să pornească de la felul în care ne raportăm la această afirmație a lui Hristos. Hristos zice: „*Eu sunt Adevărul*”, și Dumnezeu îți lasă libertatea să accepți sau să nu accepți acest lucru. Dacă crezi că Hristos este Adevărul, înseamnă că Adevărul este o persoană și că El este criteriul

absolut al Adevărului. Și nu este doar criteriu, El însuși este Adevărul Care ni se dăruiește spre împărțășire. Dar, în același timp, Hristos îți dă libertatea să nu crezi. În esență, spun Părinții, libertatea omului se reduce la această libertate de a spune „da” sau „nu” lui Dumnezeu. Aceasta este libertatea noastră. Și atunci, crezi că Hristos este Adevărul? Acesta este Adevărul absolut, și atunci pe asta se întemeiază viața noastră, indiferent ce încearcă să-mi impună mie sistemele politice, pe care le respect atâta timp cât se rezumă la ceea ce ține de ele. Dar în momentul în care își depășesc ceea ce este „al Cezarului” și încearcă să-mi impună minciuna, atunci eu trebuie să am curajul să afirm această credință a mea că Hristos este Adevărul.

Din public: Mă refeream la un mod mai comun, pur și simplu la evenimente... Cum ne dăm seama de adevăr? Nu la sistemul politic și la tot ce se întâmplă acum în lume, ci pur și simplu, când sunt mai multe puncte de vedere asupra unui lucru, a unui fapt în care punctele de vedere sunt diferite, dar fiecare persoană a văzut altceva în acea situație. Cum facem diferența?

Din public: Cu discernământ!

Dr. M.I. Popa: Dacă am avea așa ceva n-am mai avea probleme.

Pr. F. Botezan: Sigur că dacă ajungem la darul acesta al discernământului: să ajungem să deosebim binele de rău, să înțelegem unde este binele și unde este răul... Pentru că – dacă pornim acum pe linia asta – răul întotdeauna se maschează sub aparența unui bine, deoarece, dacă răul s-ar arăta în toată răutatea lui, el niciodată n-ar fi ales de nimeni. Dar el se maschează sub aparența unui bine, și-atunci discernământul nostru este să vedem unde este cu adevărat binele și unde este un aparent bine, un fals bine.

Dacă te referi la evenimente concrete ale vieții, iarăși, criteriul este Hristos, Cuvântul Evangheliei. Părintele Galeriu mărturisea ce l-a preocupat pe el după ce a văzut filmul *Zorba*

Grecol. Zorba zice la un moment dat: „Ei, ce-i binele? ce-i răul? Astea-s lucruri relative”. Părintele a fost foarte marcat și a stat și s-a gândit: totuși, care-i criteriul care-mi arată ce e binele, ce e răul? Și a ajuns la concluzia că binele este ceea ce zidește iar răul ceea ce distruge. Avem aici un criteriu al adevărului: binele zidește, răul distruge. Și la ce ne raportăm noi în a discerne adevărul de minciună? Hristos, Cuvântul Evangheliei, cuvântul Sfinților Părinți.

Dacă este să mergem mai departe, cum să înțeleg eu ce am de făcut în anumite momente ale vieții, despre asta vorbesc Sfântul Siluan și Părintele Sofronie. Cum pot afla voia lui Dumnezeu în anumite circumstanțe ale vieții mele, în care sunt pus să aleg între mai multe variante, unde nu este neapărat a alege între păcat și virtute? De exemplu să aleg ce facultate să urmez, dacă să mă căsătoresc sau să nu mă căsătoresc sau lucruri de genul ăsta. Și spun Părinții că sunt două căi, două modalități, ambele presupunând rugăciune: să pui înaintea lui Dumnezeu ceea ce cauți tu să afli și să te rogi ca Dumnezeu să-ți descopere. O primă cale este să te eliberezi de orice idee preconcepută, să te rogi lui Dumnezeu să te lumineze și să primești gândul pe care Dumnezeu ți-l dă; însă această cale este foarte grea și periculoasă, pentru că foarte ușor ajungem să ne autosugestionăm că, de fapt, ceea ce vrem noi, Dumnezeu ne spune. Atunci, la îndemâna noastră, a muritorilor de rând, este o altă cale mult mai clară, și anume să te rogi ca Dumnezeu să-ți descopere care este voia Lui față de tine și să-i dea cuvânt duhovnicului. Te duci la duhovnic, îi spui problema concis și primul cuvânt al duhovnicului să îl primești ca de la Dumnezeu și să-l împlinești fără să mai ceri lămuriri suplimentare, pentru că lămuririle suplimentare sunt de la om. Să-l împlinești, chiar dacă la început ți se pare că-i un cuvânt banal și poate tu te așteptai la cu totul altceva, să-l împlinești și împlinindu-l o să vezi că acolo găsești răspunsul lui Dumnezeu: în ascultarea ta și în smerenia ta de a împlini cuvântul duhovnicului.

Din public: Vorbiți-ne despre dobândirea harului și fapte de curaj.

Pr. F. Botezan: Cred că cel mai mare curaj al omului este de a împlini cuvântul lui Hristos. Nu a-și risca viața în mod nebunesc pentru lucruri superficiale, ci a împlini cuvântul lui Hristos. Ți trebuie curaj pentru că, de multe ori, cuvântul lui Dumnezeu noi încercăm oarecum să-l corectăm și să-l adaptăm la neputința noastră. Adică Hristos spune să întorci obrazul celui care îți dă o palmă și noi zicem: „Ei, nu-i chiar așa!”, că totuși dacă nu te opui răului, o să biruiască răul, că trebuie totuși să te opui. Dar dacă noi am avea curajul să împlinim acest lucru până la capăt, Dumnezeu ar întoarce cumva lucrurile și binele ar birui în final, poate chiar cu riscul martiriului. Și-atunci, curaj înseamnă să întorci și obrazul celălalt când ți se dă o palmă – nu din lașitate, ci din contră, pentru a împlini cuvântul lui Hristos. Curaj înseamnă să îți iubești aproapele, să îți iubești chiar și vrăjmasul, curaj înseamnă să nu răspunzi răului cu rău, ci să răspunzi răului cu bine, să faci bine celui care-ți face rău. Să-l binecuvântezi pe cel care te blestemă. Astea sunt fapte de curaj care cu adevărat aduc harul Duhului Sfânt; și când avem putere să împlinim lucrurile acestea cu adevărat, atunci harul Duhului Sfânt se revarsă asupra noastră. Mucenicii sunt oamenii cei mai curajoși, care au avut curajul să privească moartea în față, și pentru aceasta ei au primit har. Deci, mucenicii au primit cel mai mare har, harul care le-a dat putere să sufere toate acele chinuri groaznice: de la mucenicii din primele secole, până la mucenicii vremurilor noastre, până la mucenicii temnițelor comuniste despre care ați și auzit acum. Curajul acesta de a-L mărturisi pe Hristos cu orice preț, neînfricați nici de amenințări, nici de torturi, cu prețul vieții, acesta e curajul cel mai mare, care le-a dat har. Și le-a dat harul de a răbda tot ceea ce au avut de suferit, chinurile, închisorile ș.a.m.d. Harul pe care-l primesc mucenicii – asta o spun toți Părinții – este cel mai mare. Dumnezeiasca Liturghie se face pe o bucată de pânză numită „antimis” pe care este reprezentată *Punerea în mormânt a Domnului* și în care sunt cusute sfinte moaște de mucenici. Și, de asemenea, în Sfânta Masă se pun moaște de mucenici, pentru că este un har atât de mare al mucenicilor, care le sfințește și trupul, și oasele.

Din public: Părinte, ați vorbit despre dragoste, ați pomenit cele trei categorii de dragoste: dragostea absolută, dragostea de Dumnezeu; dragostea firească a părinților față de copii sau a copiilor față de părinți sau a fraților între ei; și cealaltă categorie era dragostea pătimașă. Dar nu ați pomenit de dragostea dintre soț și soție. Unde se încadrează?

Pr. F. Botezan: Tot la dragostea firească.

Din public: Aș merge mai departe – la dragostea dintre prieten și prietenă.

Pr. F. Botezan: Dragostea dintre soț și soție este o dragoste firească ce are chemarea de a se transforma într-o dragoste după poruncă. Începe ca o dragoste firească, o atracție reciprocă; și Taina Cununii tocmai în asta constă, în a învăța să iubim, ajutați de această dragoste firească, să ajungem să iubim după porunca lui Hristos. Deci, cu o dragoste mai înaltă. Sensul cununii așa este: să învățăm dragostea. Iubirea dintre noi, care se revarsă și asupra copiilor, să ajungem să o transfigurăm într-o dragoste după porunca lui Hristos, care să îmbrățișeze pe toți. Asta este calea obișnuită a omului spre Împărăția cerurilor.

Călugării sunt cei care apucă pieptiș pe calea excepțională, mult mai grea, în care încearcă de la început să iubească după poruncă și să îmbrățișeze în iubirea lor pe toți. Călugărul, când se retrage din lume, nu se retrage uitând lumea sau blestemând lumea, ci din contră, îmbrățișând lumea în rugăciune, în dragoste, încercând din start să iubească cu iubirea din Împărăția lui Dumnezeu. Acolo nu mai este cununie, acolo nu mai este soț și soție, ci acolo este o dragoste după poruncă ce-i unește pe toți. Călugărul încearcă încă din această viață să ajungă la acea stare eshatologică a lumii ce va să fie, în care să-i cuprindă pe toți în iubire. Calea firească, obișnuită, să spunem, pentru cel slab sau neputincios este calea cununii, în care pornind, ajutați de iubirea firească, suntem chemați s-o depășim, s-o transfigurăm și să ajungem la iubirea după poruncă.

Din public: Părinte, ce înseamnă să fii liber în Ortodoxie? Știi că Părintele Rafail Noica vorbește despre libertatea de „a fi”, nu de „a face”. Ce înseamnă această libertate de „a fi”?

Pr. F. Botezan: Spune Mântuitorul Hristos că „*veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi*” (Ioan 8, 32). Libertatea adevărată a omului este de fapt împărtășire din libertatea lui Dumnezeu, înseamnă a te elibera de tot ceea ce te ține departe de Dumnezeu. Singura persoană cu adevărat liberă, deplin liberă, este Dumnezeu, pentru că nu este condiționat de absolut nimic. Noi, ca fături create, avem o anumită limitare a libertății noastre și, mai departe, ne limităm libertatea ori de câte ori dăm drepturi vrăjmașului asupra noastră prin păcatele pe care le săvârșim. Noi ne autolimităm libertatea noastră, și atunci noi ne regăsim libertatea atunci când ne eliberăm de tot ceea ce ne ține departe de Dumnezeu și intrăm în comuniune cu El, Cel Care este cu adevărat liber. A face ceea ce vrei nu este, de fapt, o libertate, pentru că noi nu știm ce vrem. Este o voință a noastră pervertită, care ne spune că eu acum vreau să fac un păcat, pentru că sunt atras de dulceața păcatului, dar în adâncul meu, eu ceea ce vreau este de fapt să dobândesc harul Duhului Sfânt. Orice om, conștient sau inconștient, însetează după harul Duhului Sfânt. Și cel mai mare păcătos, în păcatele pe care le săvârșește, de fapt caută harul Duhului Sfânt; iar păcatul este un surogat de proastă calitate care încearcă să imite, dar foarte prost, ceea ce de fapt harul Duhului Sfânt dă în sufletul omului. Și-atunci, voia mea profundă este de a căuta harul Duhului Sfânt. De aceea spun Părinții că făcând nevoință, adică tăindu-ți voia ta păcătoasă, care te îndeamnă spre păcat, îți găsești voia ta cea profundă, care este de fapt căutarea Duhului Sfânt, căutarea lui Dumnezeu. Adevărata libertate nu este să te lași târât de patimi în stânga și-n dreapta, pentru că asta e de fapt o robie, ci adevărata libertate este libertatea de a fi, de a te regăsi pe tine însuși în comuniunea cu Dumnezeu.

Din public: Părinte, e optimist ceea ce-ați spus despre căsnicii. Așa e normal. Însă nu sunt suficiente căsnicii bazate pe o dragoste firească, poate nici măcar pe dragoste. Care e într-adevăr idealul?

Pr. F. Botezan: Eu cred că în zilele noastre – spre deosebire de vremurile trecute când, în general, căsătoriile erau aranjate de către părinți – marea majoritate a căsătoriilor se bazează pe dragoste – sau pe ceea ce cred tinerii că este o dragoste. Există o atracție reciprocă, ce-i face să se unească în Taina Căsătoriei. Or, dacă această unire eșuează, eșuează tocmai datorită faptului că nu-s în stare să își asume asceza a dragostei. Pentru că dragostea adevărată înseamnă renunțare, înseamnă jertfă, înseamnă să renunți la tine însuși, să-l pui pe celălalt pe primul plan, înseamnă foarte multă răbdare în raport cu celălalt. Părintele Paisie Aghioritul – și vă recomand cu căldură cartea *Viața de familie* a Părintelui Paisie Aghioritul – atinge probleme extrem de practice ale vieții de familie. Spune Părintele Paisie că răbdarea capriciilor soțului te ajută de fapt să îți tai voia proprie și să înveți să te smerești, te duce spre smerenie. Or, vedeți, noi nu înțelegem. Noi nu mai înțelegem. Foarte mulți tineri eșuează în căsătorie pentru că ei nu mai înțeleg dragostea ca jertfă, ci înțeleg dragostea așa cum e în telenovele, numai ca o chestie foarte superficială, doar o atracție reciprocă; și când dau de greu, atunci fug de greu și cred că pot reuși cu altcineva, cu altă persoană; ceea ce de fapt este o mare înșelare, pentru că dacă nu înveți să-l iubești pe cel de lângă tine, nici cu altcineva n-o să reușești.

Din public: Părintele Emilianos spune că Dumnezeu îți dă căsătoria atunci când ești pregătit să suferi. Or, noi cum să pornim, la ce să ne gândim când facem pasul acesta? Dragostea nu anulează această suferință, sau n-o îndulcește?

Pr. F. Botezan: Ba o îndulcește. Tot părintele Emilianos, în acea extraordinar de frumoasă omilie despre căsătorie, poate cea mai frumoasă omilie rostită despre căsătorie, spune: „Căsătoria este o cruce, dar o cruce care înflorește”. Este o mare iluzie să-ți

închiperi că în căsătorie este așa, ca în telenovele, numai lapte și miere. Căsătoria este o asumare a crucii. Noi de cruce nu putem fugi. Pentru că și căsătoria, ca și călugăria, este o asumare a crucii. Dar în căsătorie este o asumare a crucii în doi; dragostea firească ne dă putere să trecem, să depășim momentele dificile și să ajungem la acea iubire după poruncă.

Legat de aceasta, Părinții spun că omul e bine să se hotărască pe una din aceste două căi: călugăria sau căsătoria. Ar mai fi a treia cale, a celibatului, dar care este foarte periculoasă, pentru că omul, acolo, ajunge să își facă voia proprie. Cel mai mare lucru pe care noi trebuie să-l învățăm este să ne tăiem voia. Călugărul depune votul ascultării și-și taie voia în fața starețului. În familie trebuie să ne tăiem voia unul în fața celuilalt. Celibatarul riscă, nu în mod obligatoriu, dar riscă să se obișnuiască să-și cam facă voia proprie, chiar dacă se spovedește. Repet, această cale e destul de periculoasă, dar nu este interzisă de către biserică. Doar că Părinții atenționează.

Din public: Ați vorbit mai devreme de Dumnezeu ca persoană. Cum putem avea o relație personală, ca de la persoană la Persoană?

Pr. F. Botezan: Prin rugăciune. Vorbim cu Dumnezeu în rugăciune. Trebuie ca, atunci când te rogi, să te rogi vorbind cu Dumnezeu și nu lansând cuvinte în eter, gândindu-te cumva la Dumnezeu ca la ceva abstract. Dumnezeu este foarte concret, este foarte aproape. Să învățăm să vorbim cu Dumnezeu în rugăciunile noastre pe care le facem. Părintele Sofronie spunea unei doamne care nu găsea calea spre Dumnezeu: „Vorbește direct cu Dumnezeu. Nu trebuie să fii politicoasă cu Dumnezeu, spune tot ce ai, varsă tot necazul sufletului tău așa cum vorbești cu cel mai apropiat prieten care te ascultă, te înțelege și care te iubește.” Asta-i punctul de pornire. Rugându-ne astfel lui Dumnezeu, vom simți prezența Lui ca persoană alături de noi. Eu vă mulțumesc pentru această seară și o să-i dau cuvântul domnului doctor.

Voci din grupul audienților: Și noi! Vă mulțumim!